

Linguas e territoris en Belgia

Dal reginam unitar a la federaziun da Flams e francofons

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Il attentat da Bruxelles, chapitala da la Belgia, han fatg attent a quel reginam naschi avant strusch duatschient onns a nord da la Frantscha ed a vest da la Prussia. Ses num fa endament la provinza romana da la Gallia Belgica; lezza era però bler pli gronda che quel reginam che dumbrava mo 29 456 km2 aifer ils cunfins fixads internaziunalmain il 1839.** Il 1908 è la Belgia vegnida ina pussanza coloniala cun l'annexiun dal Congo (chapitala Léopoldville, oz Kinshasa). Sis onns pli tard ha l'armada tudestga attatgà la Belgia neutrala ed occupà ina gronda part dal pajais; questa ha pia stuì far part da la coaliziun cunter la Germania. «Il patg da Versailles (1919) ha cedi a la Belgia ils anteriurs cirquits tudestgs d'Eupen, Malmédy e St. Vith» (1). Eupen e St. Vith èn germanofons. Il Congo beltg è vegni independent il 1960. La Belgia d'oz dumbrava 30 528 km2 ed 11 150 516 olmas.

Vers l'uniun da trais regions

«[Ils pajais feudals da] Brabant, Flandra, Liège e Luxemburg han sa sviluppads a chaval sin il cunfin dals linguatgs. Er il stadi burgognais ed ils Pajais Bass unids da l'imperatur Carl V eran bilings (...). Il 1550 han ins publicità a Gent ina ‚Nederlandsche spelling [ortografia]’ (...). Il 1947 han las regenzas dals Pajais Bass e da la Belgia decidì da midar l'ortografia dal linguatg cuminaivel mo suenter coordinaziun tranter pèr. Il 1951 han ins declarà l'anta l'ortografia d'ina glista da plects per ils Pajais Bass e la Flandra. Il 1960 han ins fundà l'uniun linguistica uffiziala ‚Nederlandsche Taalunie’ (2); «taal» u «tal» munta «lingua». La versiun correspundenta da la

constituziun federala beltga numna questa lingua uffiziala «Nederlands», dalonder «Nederlandse taalgebied» («intschess linguistic flam»), ma la regiun correspundenta è «Vlaamse Gewest» («Regiun Flama», 6 410 705 olmas). Ils art. 3 e 4-1 da lezza constituziun tunan per flam: - «België omvat [cumpiglia] drie [3] gewesten: het Vlaamse Gewest, het Waalse [Vallona] Gewest en het Brusselse Gewest.» - «België omvat vier [4] taalgebieden: het Nederlandse Taalgebied, het Franse Taalgebied, het tweetalige [biling] gebied Brussel-Hoofstad en het Duitse Taalgebied.» Quest davos territori, il germanofon (var 73 000 olmas), è bler memia pitschen per furmar in'atgna regiun; el fa part da la Regiun Vallona (3 576 325 olmas). Uschia èsi gartegià al stadi unitar francofon inaugurà da retg Leopold I (1790-1865) da sa federalisar per resguardar la varietad culturala da ses pievels.

«Bruxelles-Capitale»

«La regiun da Bruxelles-Chapitala, cun sis as deschnov vischnancas, è uffizialmain bilingua, ma la populaziun da lingua materna flama è minoritara (...). Il 1780 furmava la gruppia francofona tut il pli 15 % dal total; ma dapi il 19avel tschientaner è la ‚francisation’ fitg profunda. L'immigraziun era cunzunt flama, ma l'ascensiuon sociala pretendeva ch'ins dovria il franzos. A Bruxelles dominescha il franzos, schebain ch'il flam ha recuperà dacur in pau terren (...). Ins po eruir che la proporziun da populaziun francofona saja da var 80 %. Blera gliedud bilingua dovra in dialect flam (...) a chasa ed il franzos en la professiun e la publicitad. La populaziun immigrada che vul emprender ina lingua locala tscherna il pli savens il franzos. En vischnancas perifericas ordaifer Bruxelles-Cha-

pitala naschan divergenzas davart la politica da linguas. Las minoritads francofonas da vischnancas cun maioritad flama giavischan in status da bilinguitad; quai refusechan ils Flams» (3). Las famiglias da la chapitala tschernan sezzas sch'i veglian trametter lur uffants en scolas flamas u francofonas. Il 2014 dumbrava Bruxelles-chapitala 1 163 486 olmas. Tenor in «barometer linguistic» da l'Universitat flama da la citad (2013) ha questa ina minoritad da var 100 000 umans che na discorra ni flam, ni franzos, ni anglais; ma il diever da l'arab progredescha: Da 6,6 % avant sis onns a 18 % il 2013. Quai munta in'integraziun manglusa da las populaziuns immigradas e l'existenza a Bruxelles da societads parallelas. L'autoritad regiunala da l'autra vart ha publicità online in fegl d'infurmaziun per franzos, actualisà ils 29 da december 2015, che palenta in'interpretaziun curiosa da la bilinguitad; i suonda in exempel en traduziun rumantscha: «Ins di che scolaras e scolaras emprendian meglier anglais en 250 uras che flam en 1000 uras; insaquants francofons manegian ch'ins perdia ses temps cun emprender ina lingua [il flam] senza vistas professiunalas internaziunalas. Sclaras e scolaras flams percunter emprendan tgunsch franzos: Lez è util en mintga professiun per contacts exteriurs cun Frantscha, Luxemburg, Svizra ed Italia.» L'autur «emblida» ch'ins scriva e discorra il linguatg cuminaivel flam-ollandais er en ils Pajais Bass (strusch 17 milliuns olmas), gnanca 100 km davent da Bruxelles.

In pajais ch'i dat anc adina

Flams e francofons da la Belgia han relativamain paucas occasiuns da s'entupar. Las principalas partidas politics en flamas u francofonas. «Divergenzas datti schizunt davart la politica exteriura. La

chasa roiala, generalmain respectada, e squadras da sport contribueschan tuttina a colliar las duas parts principalas da l'opiniun» (4). Ils uffants dal retg frequentan tradiziunalmain scolas flamas da la chapitala, nua ch'ina instruescha seriusamain domadus linguatgs principals. Retg Filip (*1960) regna dapi 2013; suenter el duess sia figlia la pli veglia (oz 14) ertar sia curuna. Ma datti lur anc in reginam da la Belgia? La partida la pli ferma dal pajais, la Nova Alleanza flama (NA), aspira a l'indipendenza da la Flandra; ella ha 33 dals 150 mandats da la chombra e trais ministers en la regenza dal reginam manada dal liberal vallon Charles Michel. En il parlament da la Regiun Flama ha la NA 43 dals 124 mandats. Las consequenzas dals attentats terroristics da Bruxelles ils 22 da mars domineschan ussa l'activitad politica dal pajais; ma la coesistenza tranter Flams e francofons vegn segir a fatschentar puspè il pajais. «Per tut ils conflicts ‚etnics’ ha la Belgia adina puspè chattà schliaziuns pragmaticas e cumpromiss stabils a moda paschavla. Quai merita reconuschientscha, tant pli sch'in fa endament blers auters stadis dal mund cun tals problems» (4 bis). L'ertavla da retg Filip avess bunas vistas da vegnir regina. La Belgia datti atgnamain dapi l'imperatur Carl V (1500-1558) cun l'exceptziun da Liège che furmava lezza giada in principadi episcopal - sco quel da Basilea en il Giura. Silsuenter hai dà ils «Pajais Bass spagnols»; lura, davent da 1714, èn lezs vegnids «austriacs». Ina fin na ves'ins insumma betg.

1. Axel Wieger, *Beneluxstaaten. Darmstadt (WBG, ISBN 978-3-534-16488-2) 2008, p. 45.*
2. Axel Wieger (sco nota 1), p. 202.
3. Axel Wieger (sco nota 1), p. 205.
4. Axel Wieger (sco nota 1), p. 209.